

TURINYS

Pasmerkti	9	Pasiuntinys ant motociklo	112
Pagrobimas	48	Gynyba šlubuoja	113
Slapto pasiklausymo padalinys	54	Radiograma ir jos pasekmės	115
Laiškas leitenantui Finckelsteinui	57	Apžvalga	118
Šventė bataliono vadavietėje	59	Rusų bataliono puolimas	123
Mūsų maitinimas	60	Laikotarpis nuo 1945-ųjų sausio 16 iki 21 dienos	126
Netektys	62	Ariergardas	128
Ypatingi incidentai	64	Keistas majoras	132
Šautuvinių vamzdinių granatų – šysbecherių – panaudojimas...	71	Sunki naktis	134
Apšviestas priešlaukis	74	Leitenantas Fringsas	139
Rusų žvalgų sugrįžimas	75	Traukiame toliau	140
Blokuojamoji pozicija	78	Mūšis dėl Ūdravangio	145
Leitenantas Lippė	80	Pulko vadavietė	152
Kalėdos Builynuose	81	Žvalgas	154
Sugrįžimas į kuopą	83	Padrikas grįžimas į Prūsą	155
Netektys ir nauji žmonės	89	Kelias į Prūsą	159
Padidinta kovinė parengtis	92	Mūšis dėl Kryžbarko	167
Persikeliame į kitą poziciją	94	Ypatingas incidentas	177
Mūsų padėtis	96	Oberfeldfebelis Abelis negyvas	178
Pokyčiai mūšio lauke	97	Aviacija puola Kryžbarką	194
Ugnies antpuolis	99	Kryžbarko puolimas	198
Tikslinis priešo puolimas	100	Kapitonas Kuhlwilmas stabdo arklius	207
Priešas puola 5-ąją kuopą	102	Karo ligoninės traukinys	219
1945 metų sausio 13 diena	103	Šventapilės bažnyčioje	222
Bendra padėtis	105	Keliamės per Aismares	224
1945 metų sausio 14 diena	106	Kelias per Aismarių neriją	227
7-osios kuopos kulkosvaidžio pozicijos perėmimas	110	Koncentracijos stovykla	230
Mus užpuola	111	Dancigas	232
		Grįžimas į Berlyną	235
		Freibergo vadų mokykla	238

gurguole. Pabėgėliams pasidarė akivaizdžiai lengviau, kad tarp jų ir rusų atsirado mūsų karinis padalinys. Visi draugiškai mums mojavo ir net furgonus vadeliojantys prancūzų karo belaisviai su mumis bičiuliškai sveikinosi. Užtraukėme dainą, o Rytprūsių moterys ir merginos mums pritarė. Mane nustebino skambūs ir stiprūs mūsiškių balsai. Buvau pripratęs, kad mano tėvų namuose buvo dažnai grojama ir dainuojama, todėl susižavėjęs pasakiau:

– Pone leitenante, su tokiais balsais galėtume surinkti visą chorą!

Tas susitikimas ir bendros dainos praskaidrino mūsų nuotaiką. Jautėmės vėl žinantys, už ką kovojame. Pabėgėliai dar ilgai mojavo mums pavymui.

Vėliau sutikome kokius du šimtus rusų karo belaisvių, kurie semtuvais kasė sniegą. Jie mus įdėmiai stebėjo. Aš savo ruožtu taip pat pabandžiau jų sustingusiuose veiduose ką nors iškaityti. Tačiau kad ir kaip stengiausi, nė viename jų neįžvelgiau žudiko veido. Koks naivus ir vaikiškas aš anuomet buvau.

Varginantis žiemos atsitraukimo žygis.

MŪŠIS DĖL KRYŽBARKO

Žygiavome nesustodami ir vakare pasiekėme miestą. Palei teritorijos pakraštį mūsų jau laukė bataliono vedliai. Jie perspėjo mus, kad būtume atsargūs ir budrūs, nes būta ženklų, jog mūsų gynbos ruože gali pasitaikyti vokiškomis uniformomis persirengusių rusų žvalgų. Kryžbarke turėjo būti, bet ligi šiol nerasta mobiliojo rusų ugnies valdymo padalinio slėptuvė. Kad šis spėjimas buvo tiesa, netrukus įsitikinome. Kai norėdami susiorientuoti trumpam stabtelėjome turgaus aikštėje, prisėdau ant ten palikto plūgo nusenūsti. Jaučiau, kaip nuo vermuto apsunko kūnas. Staiga kažkur toliau ėmė šaudyti rusų haubica, bet aš jos gal iš nuovargio visai nepaisiau. Feldfobelis Rotertas susierzinęs paragino nieko nelaukiant trauktis iš ten, tačiau aš tyčia nereagavau. Tuomet jis įtūžęs pašoko ir stipriai sugriebęs nutįsė mane į šalį. Vos po keleto sekundžių sprogmuo pataikė visai šalia plūgo. Feldfobelis Rotertas savo apdairiu žingsniu išgelbėjo man gyvybę.

Šalia Arnsbergo–Kaverno (vok. Kavern, dab. Pervomajskojė, Rusija) sankryžos stovėjo neįprastai didelis svirnas, kuriame ir vėl stabtelėjome pailsėti. Kai pro galines duris išėjau apsidairyti, išgirdau, kaip kairėje pusėje iššovė rusų reaktyvinė artilerija – „Stalino vargonai“⁵⁴. Čaižiai šnypšdami ir kaukdami jų sviediniai lėkė mūsų pusėn ir sproginėjo aplink svirną. Pasibaidęs ėmė blaškytis pabalnotas žirgas. Jo kanopų spyrio tuomet bijojau labiau

54 „Stalino vargonai“, dar vadinami „Katiušomis“, – Raudonosios armijos reaktyvinės artilerijos sistema, kuri šaudo salvėmis, iš vieno įrenginio paleisdama keliolika ar keliasdešimt reaktyvinių sviedinių.

nei „Stalino vargonų“. Keikdamiesi išsiskubiname tolyn. Tiesą sakant, pamatę tą arklį turėjome susyk atidžiai apieškoti svirną. Leitenantas Saulis tuo metu buvo batalione. Pakeliui į numatytas pozicijas mus dar du sykius apšaudė „Stalino vargonai“. Susidarė įspūdis, kad kiekvienas mūsų žingsnis stebimas.

Mūsų pozicijos buvo maždaug už 250 m nuo šiaurinio teritorijos pakraščio kitapus kelio iš Kryžbarko į Arnsbergą pro Toravą (vok. Tharau, dab. Vladimirovas, Rusija). Kelias į Kaverną buvo dešinioji mūsų kuopos riba. Palei šį kelią buvo ir 2-ojo bataliono vadavietė, apie 20 m už mūsų kuopos vadavietės. Aiškios kairiosios kuopos ribos nebuvo. Mūsų priešakinis gynybos kraštas buvo vos 100 m pločio. Jokio susisiekiimo su gretimomis kuopomis nebuvo, įtariau, kad į kairę nuo mūsų žiojėjo didžiulė spraga. Priešais Arnsbergo–Neuparko kelią stovėjo stiprokai apgriuvę pastatai, kurių rūšiai buvo gana geros būklės. Mūsų gynybos pozicijos ir turėjo būti šiuose pastatuose. Ugnies planų nebuvo. Šaudymo lauką iš priekio mums užstojo gyvenvietė iš devynių

Sovietų reaktyvinės artilerijos sistema *BM-13*, vokiečių praminta „Stalino vargonais“ („Katiuša“), apšaudė Karaliaučių. 1945 m.

paprastų vienaaukščių namų, išsirikiavusių į mus atviru siauru stačiakampiu.

Mano vadas kapitonas Kuhlwilmas pakvietė atvykti pas jį. Iš pradžių kalbėjo apie nereikšmingus dalykus. Vėliau perėjo prie reikalo esmės ir staiga pareiškė, kad mūsų kuopos vyresnysis leitenantas turįs perimti 1-ąjį būrį, o kuopos vadu liks leitenantas Saulis. Aš turįs perduoti šį sprendimą abiem karininkams. Jau anksčiau buvau pastebėjęs, kad tarp tų karininkų vis atsirasdavo įtampų, todėl ši užduotis man pasirodė nemaloni ir aš paklausiau vado, ar nederėtų pakviesti į batalioną jų pačių ir kiekvienam asmeniškai pasakyti šį sprendimą. Vadas atšovė neturintis laiko diskusijoms ir leido man išeiti. Šią nemalonią užduotį atlikau, bet vyresnysis leitenantas buvo pasipiktinęs.

Kai tik užėmėme savo taktinę poziciją, pamatėme mūsų link atvažiuojantį dvikinkį vežimą, kurį vadeliojo jauna moteris. Vežimas buvo uždengtas sunkiu brezentu, kas viduje, nebuvo įmanoma pamatyti. Moteris paaiškino, kad važiavusi į Žintus ir pasiklydusi. Ji paprašė žvilgtelėti į žemėlapi ir pasiteiravo, gal mes kartais kaip tik atvykę iš Žintų. Paklausiau, ar ji keliaujanti viena, o ji atsakė, kad drauge esanti tik jos sena motina. Visas šis reikalas man pasirodė įtartinas, juo labiau kad jaunoji moteris kalbėjo taisyklinga vokiečių aukštaičių kalba be jokio Rytprūsių akcento. Kažkas čia buvo ne taip. Tik nežinojau kas. Kažkuris iš mūsų šiek tiek jai paaiškino, kaip nuvažiuoti iki Žintų. Iš to, kaip jie pasakojo, buvo galima suprasti, kad mes atvykome bent jau nuo tos krypties. Jaunoji moteris draugiškai atsisveikino, apsuko vežimą ir nuvažiavo. Mano siūlymui sustabdyti ir apieškoti vežimą niekas nepritarė. Norom nenorom teko susitaikyti su daugumos nuomone, bet baiminausi, kad toks vežimas galėjo būti puikiausia mobiliojo rusų ugnies valdymo padalinio slėptuvė. Nekaltinau savo fronto bičiulių dėl patiklumo, nes neturėjome pakankamai žinių apie tai, kaip dirba rusams tarnauti pasirengę vokiečių

dezertyrai iš nacionalinio komiteto „Laisvoji Vokietija“ ir Vokiečių karininkų sąjungos. Jokios informacijos apie tai dėl politinių priežasčių mums niekas neatskleidė.

Tą pačią naktį 1-asis būrys gavo užduotį atsargiai išžvalgyti teritoriją į rytus nuo kelio į Neuparką ir nustatyti, kur rusų pozicijos. Užduoties tikslas buvo labai konkretus, o vos susidūręs su priešu būrys išsyk turėjo atsitraukti. Buvo tikimasi, kad jis grįš po valandos. Kitą rytą vis dar nebuvo jokių žinių apie 1-ąjį būrį, darėsi neramu. Tikriausiai bus įvykę kažkas netikėto. Apie 10 val. 2-asis būrys, vadovaujamas leitenanto Saulio, pradėjo žvalgybą ugnimi, per kurią buvo siekiama išsiaiškinti, kur dingo 1-asis būrys. Neuparko kryptimi patraukėme palei dešinę pakelę. Vos už 300 m griovyje aptikome 24 kareivių kūnus, jie gulėjo prie pat vienas kito, ant nugarų. Visiems į krūtinės ląstą iš arti buvo šauta iš rusų pistoletų-kulkosvaidžių. Žieminių uniformų kišenės buvo išverstos. Tarnybos knygelės ir vertingi daiktai paimiti. Mūsų vyresniojo leitenanto tarp žuvusiųjų nebuvo; spėjome, kad jį pagrobė. Visi 1-ojo būrio kariai fronte patyrė, iš buvusio 16-ojo parašiutininkų pulko, todėl be pasipriešinimo jie tikrai nebūtų leidęsi išžudomi. Veikiausiai vokiškomis uniformomis persirengusių žmonių jie buvo įvilioni į spąstus, užklupti ir sušaudyti. Jų ginklai dingę. Netvėrėme pykčiu. Vėliau ėmėme slinkti toliau nuo kelio, į dešinę. Greitai pašalinome keletą sargybos ugnies taškų. Prie mūsų prisijungė dvi šturmo savaigės, puolimas įgavo pagreitį, galėjome jaustis gerokai stipriau, juo labiau kad šturmo pabūklų komandą sudarė nepriekaištingai parengti profesionalai. Netrukus buvome atsikovoję vieną kilometrą teritorijos. Pamiškėje priėjome du didelius dviaukščius visai neapgadintus pastatus, iš kurių į mus smarkiai šaudė. Mūsų koviniai sviediniai užčiaupė prieš šturmo pabūklus. Du rusų karininkai dar pabandė bėgti raiti. Ir į juos pataikė mūsų sviediniai. Kiti rusai puolę į paniką išsilakstė. Iš jų laipsnių ženklelių supratome, kad

Pakelėje žuvę vokiečių kariai ir lavonus apieškantys rusai.

susidūrėme su rusų vyresniosios vadovybės štabu. Leitenantas Saulis išsiuntė mane į batalioną pastiprinimo. Iki šiol buvome netekę septynių sužeistų mūsų karių, visi jie buvo išvežti. Susiruošiau į kelią, kurį laiką likau stovėti prie žuvusių mūsų karių. Prisiekiau sau kitąsyk, kai kils mirties ir gyvybės klausimas, pamiršti bet kokį išsiugdytą polinkį likti nuosaikiam.

Vaizdas priešais bataliono vadavietę buvo šiurpus. Ant kelio į Kaverną, maždaug vadavietės aukštyje, stovėjo trys tankai uždarytais liukais. Po rusų sunkiųjų pabūklų ugnies šėlsmo viskas buvo siaubingai nuniokota. Tarp tankų ir aplink juos gulėjo daugybė lavonų. Tarp žuvusiųjų atpažinau puskarininkį Frohnę. Prie jo kojų pamačiau feldfebelį Rotertą, iš kurio plieninio šalmo kaip durklai styrojo dvi bjauriai išlinkusios skeveldros. Atrodė, kad jis paralyžiuotas, bet sąmonės dar nebuvo praradęs, paprašė manęs

Sunaikinta vokiečių šarvuotoji technika. 1945 m. Rytų Prūsija.

padėti. Buvau per silpnas, kad vienas pats galėčiau nunešti jį iki vadavietės, todėl pažadėjau nedelsdamas iškviešti pagalbą. Kai šiek tiek vėliau grįžome su neštuvais, nebebuvo nei tankų, nei feldfeblio Roterto. Nebuvau girdėjęs jokio atvažiuojančių tankų gaudesio, todėl akimirką suabejojau, ar tik nebūsiu matęs miražo. Tačiau kiti kareiviai mane patikino, kad neapsigavau. Regis, būsiu praradęs laiko nuovoką ir gerai nebesuvokiau tikrovės.

Parašęs tarnybinį pranešimą kapitonas Kuhlwilmas man pateikė daugiau klausimų, iš kurių susidariau įspūdį, kad jis, ko gero, nebuvo informuotas apie mūsų operaciją. Vėliau jis atrodė patenkintas ir net padovanojo man naują šturmo karabiną su šoviniais, nors aš vis dar tebeturėjau savo senąjį pistoletą-kulkosvaidį. Jis taip pat pasakė, kad kaip tik atvykusi nauja pamaina, todėl aš galįs pasiimti dvidešimt patyrusių parašiutininkų, o leitenantui Sauliui jis įsakė grįžti į pradinę poziciją ir gintis neišeinant

iš pastatų. Nudžiugęs dėl netikėto pastiprinimo atsisveikinau.

Bandydami sutrumpinti kelią leidomės per plyną lauką ir patekome tiesiai į lengvųjų minosvaidžių ugnį, bet pasprukome. Atvykome gyvi ir sveiki. Leitenantas Saulis nusistebėjo mano palydovais – net dviem naujomis grupėmis kareivių. Kaip tik trys į pilvą pašauti mūsiškiai buvo perkeliama ant šturmo savaeigės. Šauta iš arčiau stovinčio pastato. Mūsų šturmo savaeigės padarė galą panašioms antpuoliams. Dabar jau mes turėjome šturmuoti tuos pastatus. Tačiau puolimas būtų beviltiškas, nes neturėjome nė vienos rankinės granatos.

Ir vėl skaudžiai jutome savo karinio rengimo spragas, mūšis apgyvendintoje vietovėje buvo viena sudėtingiausių kovos rūšių, jam rengiantis reikėjo intensyviai treniruotis pratybose. Mūsų vyresniosios vadovybės vadai žinojo mūsų silpnąsias vietas, tai buvo patvirtinta ir 1945 metų sausio 1 dienos padėties ataskaitoje. Be kita ko, ten buvo teigiama: „Žemas karinio rengimo lygmuo dėl nepakankamo pradinio persikvalifikuojančių karių parengimo. Ypatingi sunkumai: tinkamų kuopos vadų stoka, puskarininkių ir specialistų trūkumas, prastas naujai siunčiamų pamainų karinis rengimas.“ Mūsų generolas Schmalzas parašė savo nuomonę: „Dėl, viena vertus, gero moralinio nusiteikimo ir, kita vertus, „žemo karinio pasirengimo lygmens“ motorizuotųjų pėstininkų divizijos išformavimas kovinio mokymo tikslais yra tikslingas ir būtinas.“

Griežčiau kritikuoti vadovaujantis generolas nebūtų galėjęs sau leisti.

Kadangi mūsų užduotis jau buvo įvykdyta, nekliudomi atitraukėme nuo priešo. Rusai buvo pasidarę atsargesni ir bent laikinai pasiliko atokiau. Gal už kokių 200 m nuo priešakinio gynybos krašto sutikome pagyvenusį pėstininkų kapitoną, kuris stebėjo teritoriją iš apkaso. Nustebome. Jis nedėvėjo žieminės uniformos ir buvo apsiginklavęs tik karabinu; paprastai karininkas tokio

ginklo nesinešiodavo. Leitenantas Saulis draugiškai pasisveikino ir paklausė vyriškio, kur dingusi jo kuopa. Su nusivylimo šešėliu veide jis mostelėjo atgal ir atšovė, kad jo „visa kuopa pasprukusi“. Tiesą sakant, atsižvelgdami į bendras aplinkybes ir šį kapitono teiginį, turėjome neišpasakyti suklusti, nes vargiai būtų galima įsivaizduoti, kad esant ramiai bendrai taktinei padėčiai visa kuopa su visais puskarininkiais būtų sutarusi drauge pabėgti. Kareivių elgesys atitiktų visus nusikalstamos veikos požymius: bailumas, maištas, nepaklusnumas ir atsisakymas vykdyti įsakymą; už tai grėstų mirties bausmė.

Kas apkaso viduje, negalėjome matyti, nes įlipimas buvo pridengtas brezentu. Leitenanto Saulio pasiūlymą eiti drauge su mumis karininkas išmintingai atmetė. Matyt, mūsų patiklumas buvo beribis, galbūt dėl to, kad buvome išauklėti bet kokį autoritetą priimti su didžiausia pagarba. O šiuo atveju prieš mus stovėjo kapitonas. Kai kurie mūsų šiešiai net palaikė jį narsiu, nors nesuprantamas jo elgesys greičiau būtų galėjęs atrodyti silpnaprotingumo išraiška. Tiesa, teko pripažinti, kad kartais sunku būdavo vieną nuo kito atskirti.

Kuopos vadavietėje kalbėjome apie nelaimingą mūsų fronto draugų baigtį. Neiškenčiau neišsakęs griežtos kritikos. Paskiau paklausiau, ar galėjo būti, kad visa pėstininkų kuopa nepastebėta praeitų pro bataliono teritoriją ir užimtą poziciją vos už dviejų šimtų metrų nuo mūsų. Leitenantas Saulis iškart suprato, kur link sukau. Jis pašoko, stvėrė savo pistoletą-kulkosvaidį ir mes išbėgome. Kapitonas buvo dingęs, apkase matėsi tik jo cigarečių nuorūkos.

Vėliau kuopos vadą palydėjau į bataliono vadavietę, kur mūsų vadas iki smulkmenų norėjo sužinoti, kaip vyko mūsų žvalgybos ugnimi operacija. Kapitonas Kuhlwilmas manė, kad būtų buvusi palanki proga pulti ir ištuštinti priešo vadavietę, siekiant paimti raštiškus nurodymus, įsakymus, žemėlapius, tarnybos knygeles

Priedanga apkase.

ir asmeninius daiktus, pavyzdžiui, laiškus, nuotraukas ir užrašus, tai būtų buvę nepaprastai naudinga vertinant priešą padėtį. Matyt, tai pasakodamas jis galvojo apie drąsius savo paties veiksmus prieš užnugaryje, už kuriuos buvo apdovanotas Riterio kryžiumi.

Taip pat vadas nepamiršo leitenanto Saulio pastabos apie nepakankamą mūsų ginkluotę ir šaudmenų stoką. Kapitonas Kuhlwilmas buvo iš tų „senų karžygių“, kuriems kas galvoj, tas ant liežuvio. Man tai patiko. Labai jį vertinau, nes jis visada būdavo rūpestingas, o man vis patardavo. Gerai mačiau, kokie apgalvoti jo taktiniai sprendimai, kuriais buvo bandoma išsaugoti gyvybes. Jis buvo sektinas pavyzdys, neaukojo karių gyvybių. Ir tą puikiai įrodė 1945 metų vasario 8 dieną.

Paklausiau kapitono, kodėl mums buvo leista patekti į mir-
tinus sąstus, nepasidalijus su mumis žiniomis apie nacionalinį
komitetą „Laisvoji Vokietija“ ir Vokiečių karininkų sąjungą, kurie
veikė rusų pusėje ir kovojo prieš mus. Kapitonas Kuhlwilmas
nenoriai žvilgtelėjo ir atsakė:

– Nes tarp mūsų vaikštinėja per daug subingalvių, kuriuos rei-
kėtų nušauti.

Nežinojau, ką jis turėjo omenyje, bet įtariau. Kaip ir dauge-
lis karo vadų, jis buvo švelnaus būdo, kurį slėpė šiurkšti išvaizda.
Ypatingo jo prielankumo nusipelnė leitenantas Saulis, tariasi
matantis tai iš 7-osios kuopos gynybos pozicijų, kurios visada
būdavo netoli jo vadavietės. Dar tos pačios dienos vakarą
kapitonas Kuhlwilmas įteikė man 2 laipsnio Geležinį kryžių.

YPATINGAS INCIDENTAS

Buvo ankstyvas vakaras. Aš, numigęs porą valandų, ir leitenan-
tas Saulis išsiruošėme išžvalgyti teritoriją palei pietvakarinę
Kryžbarko pakraštį. Buvome sustoję prie senos moters,
atrodžiusios ne viso proto, kai prie mūsų priėjo apgirtęs
pionierių feldfelis, kuris iškart šiurkščiai ir įžūliai kreipėsi
į leitenantą Saulį jį tujindamas. Jis pagrasino susprogdinsiąs
tiltą ir nedidelio ežero užtvanką. Kai leitenantas Saulis paprašė
pakeisti toną, feldfelio akiplėšiškumas peraugo į užgauliojimą.
Pasipylė nešvankiausi žodžiai, kuopos vadas buvo išvadintas
„šikniumi“ ir „kvailu šunsnukiu“. Padėtis darėsi vis kritiškesnė.
Galiausiai leitenantas Saulis pagrasino tą tipą nušauti. Nuo
peties nusiėmė savo pistoletą-kulkosvaidį ir pasiruošė. Atrodė,
tuoj šaus. Aš tam feldfeliui nejutau nė menkiausio gailėsčio.
Visgi įsikišau ir sukeičiau vaidmenis. Stengiausi atrodyti kaip
išsišokėlis, pagrasinau jam „išmušiantis dantis jo purviname
snukyje“. Priblokštas feldfelis paklausė, kas aš, ir aš pasakiau
jam, koks mano laipsnis ir pavardė. Jis siaubo apimtas pažvelgė
į mane, tarsi matytų patį šėtoną, regis, sužlugo visas jo karinio
pasaulio suvokimas. Nesiliaudamas kraipyti galvos jis pradingo.
Leitenantas Saulis pasakė:

– Mažiau, išgelbėjai tam niekšui gyvybę.

Anuomet dar nežinojau, kad toks elgesys specialistų buvo
vadinamas „vaidmenų pakeitimu“.

OBERFELDFEBELIS ABELIS NEGYVAS

Vadavietėje mūsų laukė liūdna žinia. Vienas puskarininkis pranešė apie 2-ojo būrio vado mirtį. Jis perdavė jo piniginę, apdovanojimus, laikrodį ir nulaužtą pusę žetono⁵⁵. Puskarininkis taip pat papasakojo, kad oberfeldfelis Hansas Abelis nujautęs savo mirtį, jį lydėjusiems kareiviams paliepęs slėptis už pastato kampo, nes atėjusi „jo eilė“. Vos po keleto sekundžių jį sužeidė mortyra⁵⁶.

Man tai buvo ypač skaudus smūgis. 1944 metais prie mūsų prisijungęs oberfeldfelis Abelis buvo nusipelnęs naikintuvo pilotas, su mumis, jaunais kareiviais, visada elgdavosi kaip su sau lygiais, bet niekada neperžengdavo bičiuliškumo ribos. Jis spinduliavo pasitikėjimą, humorą, šaltakraujiškumą ir drąsą, todėl jam niekada nereikėdavo reikalauti gerbti jo autoritetą. Jautėme jam didžiausią pagarbą. Galėjau iš jo mokytis lyderystės. 1945 metų lapkritį aplankiau jo motiną Brēmene ir papasakojau apie sūnaus mirtį. Ji pratarė, kad jis buvo pats prierašiasias ir draugiškiasias vaikas iš visų jos atžalų – sūnų ir dukrų.

Jaučiausi nenusakomai pavargęs, galvojau, kad tai dienai jau visko gana. Tačiau tuo viskas nesibaigė, apie 12 val. suskambo nepakeliamai garsi muzika, atrodė, kad ji aidi iš artimiausio priešais mus įsikūrusios gyvenvietės pastato. Pasibaigus kariniam vokiečių maršui, prakalbo nacionalinio komiteto „Laisvoji Vokietija“ atstovas. Bendrą karinę ir politinę padėtį jis

55 Žetonas – privalomas nešioti kario metalinis atpažinimo ženklas. Per Antrąjį pasaulinį karą žetonai buvo dviejų dalių: žuvus kariui viena pusė būdavo atlauziama ir pristatoma to kario vadovybei.

56 Mortyra – didelio kalibro trumpavamzdis artilerijos pabūklas.

Šturmo pabūklo *StuG III* įgula bendrauja su pėstininkais.

įvertino stebėtinai racionaliai ir objektyviai, be jokios abejonės, remdamasis faktais. Jis kalbėjo aiškiai ir paprastai, tikriausiai buvo koks generalinio štabo karininkas. Vėliau jau kitas balsas pareikalavo nusiginkluoti ir perbėgti pas juos. Buvo žadama rusų nelaisvėje su mumis elgtis deramai, o pasibaigus karui išsyk išleisti į tėvynę. Paskiau skambėjo dainos, turėjusios padėti mums persigalvoti, o seanso pabaigoje buvome primygtinai perspėti ir paraginti gyvenimui ar mirčiai priylgstantį sprendimą priimti per artimiausias keletą valandų, antraip mūsų lauksiantis sunaikinimas.

Rusai su savo propaganda buvo įgrisę iki gyvo kaulo, jau buvome spėję įsitikinti, kas mūsų laukė pas juos. Leitenantas Saulis nusprendė išsukuoti gyvenvietę. Įtariau, kad jis tikėjosi suspėti pašalinti propagandininkus. Kai jau buvome išsiruošę,

pakeliui pasirodė šturmo savaeigė. Leitenantas Saulis pabūklo vadui nurodė mus paremti. Jie nesmagiai susiginčio, nes feldfelis atsisakė vykdyti užduotį grįsdamas tuo, kad naktį pulti uždarą gyvenvietę prieštarautų šturmo artilerijos operacijų principams. Leitenantas Saulis pareikalavo vykdyti įsakymą, bet galiausiai leido feldfeliiui užimti poziciją prie įvažiavimo į gyvenvietę. Pabūklo vadas nusiėmė šalmą ir užsidėjo juodą laidotuvių cilindrą⁵⁷. Su šiuo iškilmingu apdaru jį jau buvau matęs, cilindras kiekvieną sykį puolant buvo jo skiriamasis ženklas. Jo pabūklas buvo parengtas puolimui ir leitenantas Saulis pranešė, kokia eilės tvarka reikėsia šaudyti į pastatus. Kai išlėkė pirmasis skeveldrinis sviedinys, aš kaip tik stovėjau prie vamzdžio žiočių. Stiprus smūgis trenkė man į kairę veido pusę, o nuo jo gūσιο nuo galvos nukrito neprisegtas plieninis šalmas. Kaire ausimi apkurtau, prireikė keleto dienų, kad klausa sugrįžtų. Leitenantas Saulis įtūžo.

Iš viso į namus buvo paleisti aštuoni skeveldriniai sviediniai. Paskiau šturmovome mes, vėl prūsiškai šaukdami „Valio!“ Iš pastatų nenuaidėjo nė vienas šūvis, tačiau vos už keleto metrų iš kairiojo flango rusai į mus taip smarkiai ėmė šaudyti, kad buvome nustebinti. Naudodami tik šviečiamuosius ir sprogstamuosius artilerijos sviedinius nuo mūsų jie tarsi užsidengė užuolaida. Buvome priblokšti, nes virš mūsų galvų švilpė jų šviečiamosios kulkos, o artilerijos sviediniai susprogdavo ant žemės vos už keleto metrų. Be jokios abejonės, tai buvo plano dalis, nes rusų šauliai pro mus prašovė ne todėl, kad jiems būtų reikėję prisitaikyti, o dėl sąmoningai išlaikomo atstumo, kurio niekas nedrįso peržengti. Du sykius pasikartojė tas pats keistas spektaklis. Kaskart „šturmuojant“ mūsų „Valio!“ skambėjo vis apgailėtiniau. Mūsų neryžtingumą veikiausiai bus pastebėjęs ir priešas, kuris taip pat galėjo

57 Cilindras – aukšta ritinio formos vyriška skrybėlė su nedidelėmis kietomis atbrailomis.

susidaryti įspūdį apie mūsiškių pajėgumus. Susierzinęs pasakiau:

– Visai kaip 1870–1871 metais prie Sedano⁵⁸!

Tuo tik norėjau pasakyti, kad panašūs pergalės šūkliai jau buvo atgyvenę ir net galėjo pridaryti žalos, nes priešas iš jų gaudavo daugiau informacijos, nei mes nutuokėme, nesvarbu, kad prie Sedano mūsų seneliai buvo užsimoję daug smarkiau.

Leitenantas Saulis operaciją nutraukė, kas dar sykį įrodė, kaip teisingai jis sugebėdavo įvertinti padėtį. Mums traukiantis rusai dar kartą pabandė sužaisti katę ir pelę, padėtis darėsi visai nebepakeliama – atsisveikindami jie ėmė šaudyti mums virš galvų ir pro šalį. Taip jie bandė parodyti savo pranašumą, kuris neišvengiamai veikė mūsų moralę. Vadavietėje aptarėme šį įvykį, feldfelis buvo įsitikinęs, kad rusams įsakymus paleisti ugnį davė kažkoks linksmuolis. Ruso linksmuolio niekaip negalėjau įsivaizduoti, todėl spėjau, jog psichologinio karo vandenyse vėtytas ir mėtytas rusų karininkas siekė aiškiai pademonstruoti aukštą savo karinio padalinio parengimo lygį, kad mus palaužtų. Kurį laiką skendėjęs savo mintyse leitenantas Saulis galiausiai pasakė, kad kairiau nuo mūsų, jo manymu, įsikūręs rusų specialiųjų pajėgų padalinys, todėl mūsų gynybos prioritetas nuo šiol būsianti ne dešinė, o kairė atviro flango pusė.

Apie 3 valandą leitenantas vėl mane pažadino, man tai visai nepatiko. Jis nusprendė sudeginti vieną namą gyvenvietės gale, kad pagerėtų matomumas. Niekaip nesupratau, kodėl jam buvo tokia svarbi ta gyvenvietė. Mano vidinė ausis skaudėjo kone nepakeliamai. Vargais negalais mums pavyko gauti pusę kanistro

58 Sedano mūšis įvyko 1870 m. rugsėjo 1 d. prie Sedano tvirtovės, esančios Prancūzijos rytiniame pasienyje. Tai buvo lemiamos 1870–1871 m. Prancūzijos ir Prūsijos karo kautynės. Jose žuvo apie 3000 Prancūzijos karių, sužeista apie 14 tūkst., dingo be žinios apie 21 tūkst., paimta į nelaisvę 83 tūkst. Prūsijos karių žuvo apie 2300, sužeista apie 6 tūkst., dingo be žinios 700. Po dviejų dienų, žinioms apie mūšį pasiekus Paryžių, čia kilo Prancūzijos rugsėjo revoliucija, buvo nuversta monarchija ir paskelbta respublika.

benzino ir šešias rankines granatas. Ir vėl pajudėjome tolyn. Leitenantas Saulis su dešimčia kareivių rūpinosi priešgaisrine sauga. Savanoriškai pasisiūlęs jefreitorius ir aš patraukėme į gyvenvietės galą. Aš išmėčiau granatas po viršutinį kairiau stovintį pastatą aukštą, o jefreitorius įsibrovė į priešais mus stovintį namą, išpylė ten kanistrą benzino ir padegė. Greitai įsiplieskė gaisras. Deja, mano užduotis buvo visiška nesėkmė, nes nesprogo nė viena granata, nors prieš išmesdamas visas buvau patikrinęs. Grįždamas už mūsų pastebėjau tris pabalnotus pririštus arklius. Regis, jų raitininkai buvo giliai įmigę, nes net nekrustelėjo. Grįžome nedaug pešę, bet rusai bent jau žinojo, kad dar nepasidavėme. Vienas kareivis pasiūlė nušauti arklius. Aš tvirtai paraginai atsisakyti šios minties, tam pritarė ir leitenantas Saulis. Jis žinojo, kodėl aš taip galvojau. 1944 metų lapkritį buvau radęs dvesiančius arklius, ant kurių aplytų pilvų jau buvo sutūpę būriai juodų varnų, snapais kapojančių mėsos skutelius. Šiurpaus arklių žvygavimo vis dar negalėjau pamiršti, šis vaizdas traumavo itin stipriai.

Po valandos mus prikėlė garsūs pagalbos šauksmai. Išsiskubinau iš vadavietės laukan. Mane pykino, burna ir liežuvis buvo išdžiūvę, nuo sužeistos ausies skausmas smelkėsi iki pat kaklo. Apsimestinai beviltišku balsu dejavo vyriškis:

– Bičiuli, pagalbėk! Bičiuliai, aš sužeistas, pagalbos! Nepalikite manęs čia! Padėkit!

Apgailėtinos dejonės nesiliovė ir jau ėmė erzinti. Su tokia situacija susidūrėme ne pirmą sykį, jau buvome pasimokę. Kaip gudrūs žvėrelių medžiotojai rusai visaip bandydavo išvilioti mus į priešakį ir sučiupti. Tų aktorių vaidybinių sugebėjimų mus vis priversdavo suabejoti, niekada negalėdavome būti tikri, kad sužeistieji vis dėlto ne mūsų šauksmai. Dengiamas keleto saviškių išdrįsau atsargiai paėjėti gyvenvietės link. Šūktelėjau:

– Drauguži, kur tu?

Po trumpos pauzės išgirdome atsakymą, bet šįsyk jis sklido iš visai kitos pusės ir iš toliau. Supratome, koks čia žaidimas. Grįžome. Paskutinį kartą pasidaviau tokiam farsui. Būčiau norėjęs tą berną pričiupti, juo labiau kad jis, be abejonės, buvo dezertyras, tarnaujantis nacionalinio komiteto labui. Užvis mieliausiai būčiau jį prilupęs.

Rusų operacijų tikslas buvo neleisti mums miegoti. Jie buvo meistriškai įvaldę, kaip nuvarginti priešą. Šį apdairiai apgalvotą metodą jie mums taikė jau mūsųose dėl Stalingrado.

Ankstyvą 1945 metų vasario 5 dienos rytą mus pažadino jų sunkieji minosvaidžiai, trumpas smarkus ugnies smūgis buvo nukreiptas į gretimą pastatą dešinėje. Buvo sužeista daug kareivių, o nugabenti juos visus į tvarstymo punktą darėsi vis sudėtingiau. Dabar mums jau reikėjo keturių vyrų, kad užkėlę sužeistą ant brezentą jį nuneštume į užnugarį. Mūsų kareiviai darėsi vis silpnesni, tai kėlė susirūpinimą.

Tvarstomi sužeistieji.